

KIKINDA SCHWORTZ 2013: Intervju sa Enesom Halilovićem

Enes Halilović (1977, Novi Pazar) pripovedač, pesnik, dramski pisac, novinar, ekonomista i pravnik. Osnovao je novinsku agenciju Sanapress, književni časopis *Sent* i web časopis za književni intervju *Eckermann*. Objavio je zbirke poezije *Srednje slovo* (1995), *Bludni parip* (2000), *Listovi na vodi* (2007), *Pesme iz bolesti i zdravlja* (2011), *Lomača* (izabrane pesme, 2012), zbirke priča *Potomci odbijenih prosaca* (2004), *Kapilarne pojave* (2006), drame *In vivo* (2004), *Kemet* (2010) i roman *Ep o vodi* (2012). Halilovićevu dramu *Komad o novorođenčadima koja govore* premijerno su izveli glumci berlinskog teatra Schaubühne 10. marta 2011. godine. Halilović je zastupljen u brojnim pesničkim i proznim antologijama u zemlji i inostranstvu. Dobitnik je Zlatne značke za doprinos kulturi, kao i književnih nagrada „Branko Miljković“ i „Đura Jakšić“.

***

„Pita me Srđan Papić / zašto poeziju pišem...“ („Priča“, *Pesme iz bolesti i zdravlja*) **Kako biste objasnili čitaocima časopisa *Međutim* zbog čega pišete poeziju, koliko dugo se time bavite i kako doživljavate pesništvo i pesnike danas? Zbog čega „Pa opet drzak;“ Enes Halilović kaže „Želim da pevam“** („Puž u vreme suše“, *Pesme iz bolesti i zdravlja*)?

- Zašto pišem poeziju? To je sudbina. To je isto kao i zašto dišem. To je u sudbini zapisano da neko nešto radi i ja pišem. Eto, to je, znači, sudbina. To je najkraći i jedini tačan odgovor. Ja sam počeo da pišem kad sam imao petnaest godina. Neku knjigu sam objavio sa sedamnaest

godina, kao srednjoškolac. Pišem i dalje. Uvijek se vraćam, uvijek sam nezadovoljan, uvijek razmišljam da li je dobro to što sam napisao. To je jedna muka, poezija, pravo da Vam kažem, stalno nešto razmišljate, pa kako ovo, pa šta ovo... Vrlo je malo dobrih pesama, uopšte, i u svetskoj književnosti. Ima i dobrih pesnika, ali ja stalno čitam nešto pa kažem zašto ovo nije uradio bolje. Ili kod sebe, pa se uvijek vraćam, pa zašto nisam ovako rešio... To je jedna muka, jedna rasprava sa samim sobom. To je teška stvar. Ima i nekih koji pišu bez savesti, pa mogu da pišu svašta, jer ne preispituju svoje pisanje. Za čoveka koji se stalno preispituje, to je kao zagonetka, nešto povezano sa samoispitivanjem, sa tumačenjem sebe i drugih.

Metaistorijski diskurs (istorija kao prevaziđeni metanarativ, negativna utopija, istorija kao konstrukt neoarheološkog uma...) jedna je od odlika Vaše poezije. Kako integrisati istorijski (meta) narativ u poeziju (odnosno, kako spojiti te po Aristotelu odelite diskurzivne prakse) a ne biti patetičan, već viđen ili udvorički?

- Pa, pravo da Vam kažem, istorija je pravljena prosto kao deca iza zatvorenih vrata, kaže filozof Emil Sioran. To je ona istorija koja je zvanična. Ako se ne varam, Marks kaže: „Oni koji ne znaju istoriju, osuđeni su da je ponovo prožive“. Za mene je to sve materijal za literaturu. Zagledan jesam u istoriju. Mada, ljudi misle da ja pišem o nečemu što je prošlo ili o antici. Ne. Ja to koristim da pokažem šta vidim danas. To mi je kao neki materijal, kao neko kamenje, koje postavim, bacim u vodu i onda pređem preko njega, prebacim neku vodu. Zaista, istoriju doživljavam kao neko pomoćno sredstvo da bih rekao, da bih pevao, da bih kazao nešto.

Koje biste prozne pisce i pesnike izdvojili kao uzore i zbog čega?

- Ja na primer volim da čitam Vladimira Holana, češkog pesnika,

Pava Havika, finskog pesnika, Nazima Hikmeta, turskog pesnika. Rumi Dželaludin, naravno. Ako hoćete sa ovih naših prostora, izuzetno cenim poeziju Maka Dizdara, Skendera Kulenovića, Borislava Radovića, Vaska Pope (ne sve knjige, naravno), Miloša Komadinu, na primer, neke pesme Miloša Komadine izuzetno cenim, smatram da je bio veliki pesnik. Volim neke Bodlerove pesme, naravno. Volim Vladimira Buriča, ruskog pesnika. Što se tiče proze, na primer, roman *Tuđinac* Jakupa Kadri Karaosmanoglua, to je veliko delo, koje se meni izuzetno dopada. Čitam Japanca Kavabatu, Akutagavu, to su dela koja volim. Recimo, nedavno sam pročitao Mo Jana. I ima jedan roman koji mi se takođe mnogo dopada, jer ima jednu alegorijsku nit u sebi, to je roman *Palata snova*, koji je napisao Ismail Kadare.

U vremenu koje kulturu ne vidi i ne čuje „Šta vidi oko poezije“ („Vaške“, *Pesme iz bolesti i zdravlja*) a „Šta vidi oko proze“?

- „Šta vidi oko poezije“? To je ta moja dilema. Šta vidi oko proze? Isto što i oko poezije, samo je stvar da to što mi vidimo, to što se zgruša u čoveku, što kaže Duško Novaković „ta neistopljena grudva snega u grlu“, ona kad se topi, oteče na različite strane. Ako ode u poeziju, to je jedna forma, ili u priču, dramu... To je kao voda, kad se izlije u neku posudu, ona uzme njen oblik, samo zavisi na koju će stranu da krene, zamislite sada kao kišnica, u Crnoj Gori ima jedna škola i kiša pada i ako ode na jednu stranu, ona ode u jadranski sliv, ako ode na drugu stranu, ona ode u crnomorski sliv i tako dalje. Ali to je sve jedna kiša. Samo jedna ode u poeziju, a druga u prozu. To su ta dva oka u glavi, da ih tako nazovemo, poezija i proza, dva oka u glavi.

Da li ste zadovoljni recepcijom romana *Ep o vodi*? Koje biste mitske matrice izdvojili kao konstante u Vašoj poeziji i prozi?

- Zadovoljan sam, roman se ljudima svideo. Mada, i da im se

nije svideo, meni se svideo, ja znam da je to dobra knjiga. Danas je uglavnom na sceni nekakva „štoterska književnost“, a *Ep o vodi* nije štotersko delo. Mogu da kažem da je to jedna kontra priča o argonautima. Vi znate da su bili ti argonauti koji su tražili to zlatno runo, oni su išli u Kolidu, Gruziju današnju, to je sve jedna metafora čovekovog života. E, kod mene je to jedna kontra priča, to su ljudi koji su otišli vunu da traže (znači, vuna, ovamo je runo zlatno), ali to u stvari nije bila vuna nego magla, i ti ljudi su poskakali u maglu, otišli su u propast. To je kontra priča mita o argonautima. I ona postoji kod mene. Ja sam to inače čuo u mom kraju, to je drevna jedna priča. Možda i pet hiljada godina pre nove ere ili deset, Grejvs smatra da je tad nastala priča o argonautima. E, ovo je samo malo mlađa priča, ova priča je mlađa sestra mita o argonautima, koju sam ja ispričao, to je otprilike jedna priča o čovečanstvu, i narodi mnogi mogu u njoj da se prepoznaju. Eto, ja ne volim da tumačim svoje delo, to je malo nezahvalno. Ali ako me pitate koja je to mitska matrica koja se provlači kroz moju prozu i poeziju – ima je, ona je povezana sa antikom, mada mi danas imamo i svakodnevnu neku mitologiju koju proizvodimo i ona nam malo i pomaže, ta mitologija, pravo da Vam kažem, da se udaljimo od „štoterske književnosti“. Vi danas imate tu „štotersku književnost“, koja je vezana za vic, vezana za zabavu...Vreme će, ako Bog da, da otrese sve. Mada, ima u književnosti sve manje ljudi koji nju i razumeju, mnogi nemaju hrabrosti da kažu da nešto ne valja, a ima i onih koji nemaju hrabrosti da kažu da nešto valja. Ali teško je malim balkanskim narodima da izađu na svetsku scenu, jer i tamo, u tom svijetu, ima hiljade književnih blefera, koji parazitiraju po nekim institucijama, uzimaju neke stipendije, pišu neke pričice, pesmice, ima, naravno, velikih pisaca u tom bijelom svijetu, ali ima mnogo, hiljade i hiljade štosera, koji dave književnost, to su paraziti književnosti i čitava se njihova dela svode na onu našu krilaticu „smuti pa prospri“.

Šta možete novosadskoj čitalačkoj publici reći o časopisu *Sent*?

- Pa to je jedan časopis koji izlazi iz čistog inata. Ja sam hteo to da pokrenem još 2002. godine, i to se desilo. Za mene je bilo normalno da objavljujem sve ljude iz bivših jugoslovenskih republika, iz cijelog svijeta i tako dalje. Objavio sam pesnike Nikaragve, objavio sam nešto iz Koreje, objavio sam, pa iz čitavog svijeta sam objavio. Ali vrlo je teško, danas nema para za književnost. Mi, kao građani ove države, nismo svesni značaja kulture, mi se bavimo Farmom, mrzimo se među sobom, igramo se fudbala dogovorenog... Mali je broj ljudi koje zanima kultura, naročito vrhunski književnost. Taj časopis postoji. Dole nemam nikakvu podršku, u gradu Novom Pazaru, u kojem živim. Vlasti ne uviđaju značaj kulture, uvijek je to i bilo, u raznim narodima, kad neko tone - tone vrlo duboko. Dok ne zaštitimo kulturu, mi ćemo se kao narod i država srozavati sve niže. Dok ne promenimo stanje naše svesti, ne možemo očekivati da se promeni naše ukupno stanje. Bio je jedan rimski imperator, kad mu je jedan doneo izum kako da prebacuje kamenje, on mu plati za izum ali kaže nećemo to da sprovedimo, kaže, mnogo imam robova, ostali bi bez posla. On neće naprijed, razumete? I mi, kao društvo, za sad nećemo naprijed. Ovaj život je, kaže Pavo Haviko, ovaj život je takav da nećeš po drugi put da osjećaš žal za ovim svetom. Tako kaže Haviko, ja ne znam da li je u pravu, ali eto, da ga citiram.

Uprkos činjenici da „Traži se onaj ko čita / Skriva se onaj ko piše“ („Portret angažovanog pisca“, *Listovi na vodi*), da li biste otkrili makar delić o književnim delima koja trenutno pišete ili koja planirate da napišete?

- Ja uvijek radim na poeziji. Sad pravim jednu knjigu koja ima veze sa Edipovim i Jokastinim kompleksom. Pišem jedan roman o filozofiji, o marginama filozofije. Pišem priču o Drugom svetskom ratu, ne znam

da li će to da bude duža ili kraća priča. Počeo sam da pišem i svoju autobiografiju, jer mislim da imam da kažem neke stvari koje milioni drugih ljudi nisu doživeli.

Kao stalni učesnik *Kikinda Short Story Festivala*, možete li ukratko prokomentarisati ovogodišnji festival?

- Dobar je, nadam se da će da bude još bolji. Bio sam na prvom festivalu i na ovom osmom, nisam bio između, treba ljudi od mene da odmore. Nadam se da će da preživi ova stvar, jer je stvarno originalna, ne bi trebalo neko to da ukida. Mislim da je prepoznatljiva stvar, došli su mnogi ljudi iz čitavog svijeta tokom ovih osam godina, izuzetne stvari smo mogli tu da čujemo, da vidimo, tako da verujem da će se festival nastaviti. On je sve bolji i postao je reper, onaj ko dođe, to se računa kao nešto bitno, mada nemojte Vi verovati da je dobro sve što mi čitamo.

30. VIII 2013.

Beograd, „Parobrod“